

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

МІЖНАРОДНИЙ КРУГЛИЙ СТІЛ

**«ВСТУП УКРАЇНИ, РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА ТА ГРУЗІЇ ДО
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ»**

**Збірник матеріалів Міжнародного круглого столу
(м. Одеса, 5 березня 2024)**

2024

УДК 341.174 (477+478+479.22)(049.2)

Друкується за наказом виконуючого обов'язки ректора Національного університету «Одеська юридична академія» М. Р. Аракеляна (наказ № 503-44 від 04 березня 2024 року).

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, академік НАПН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України **Ківалов С. В.**

Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України **Аракелян М.Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набієвич – завідувач кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА», доктор юридичних наук, професор.

Фасій Богдан Володимирович – декан факультету судового та міжнародного права НУ «ОЮА», кандидат юридичних наук, доцент.

Дронов Владислав Юрійович – доцент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА», кандидат юридичних наук.

Гриб Анна Миколаївна – доцентка кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА», кандидатка юридичних наук.

Жакун Маргарита Юріївна – аспірантка кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, місто Одеса, 65009, Фонтанська дорога, 23.

Тел. +38 (048) 719 86 85

Вступ України, Республіки Молдова та Грузії до Європейського Союзу: сучасні виклики. *Міжнародний круглий стіл. 05 березня 2024 року, м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2023. 130 с.*

© НУ «Одеська юридична академія»

Джевага-Третьякова Світлана

Нове законодавство ЄС щодо боротьби з відмиванням коштів: виклики та перспективи.....110

Бурдюжа Олександр

Місце інституту «гуманітарна допомога» в структурі міжнародного права.....114

Бондарюк Ольга

Законодавче регулювання проблематики з викрадення дітей в країнах Європейського Союзу.....119

Іванець Микита

Проблемні питання гармонізації національного правового регулювання інвестиційної діяльності в сфері міжнародних стандартів.....124

Кухоцька Аліна

До питання реалізації положень розумних строків досудового розслідування в межах євроінтеграції.....127

БУРДЮЖА ОЛЕКСАНДР

*Національний університет «Одеська юридична академія»
аспірант кафедри міжнародного та європейського права*

**МІСЦЕ ІНСТИТУТУ «ГУМАНІТАРНА ДОПОМОГА» В СТРУКТУРІ
МІЖНАРОДНОГО ПРАВА**

Початок ХХІ сторіччя характеризується як період нестабільності, яка охоплює всі сфери буття сучасного суспільства. На тлі всеохоплюючої глобалізації з'являються суттєві виклики та загрози сталому розвитку, миру, правам людини, що має прояв у зростанні чисельності природних та техногенних катастроф та збройних конфліктів різного типу, які супроводжуються масштабним спричиненням шкоди навколишньому природному середовищу та порушенням значної кількості людей на життя, здоров'я, гідність, тощо. На жаль неможливо запобігти цим тенденціям, оскільки відсутні відповідні ефективні захисні засоби технічного, фінансового та, насамперед, правового характеру. Однак протидіяти цим загрозливим тенденціям, зменшуючи їх негативний вплив, цілком можливо на основі визнання та закріплення гуманістичних цивілізаційних цінностей, впровадження адаптаційних заходів, зокрема, надання постраждалим гуманітарної допомоги.

Витоки цього явища сягають античної епохи. У давньогрецьких полісах формуються гуманістичні ідеали. Держава та заможні громадяни опікуються нужденними та надають їм необхідну благочинну допомогу. Протягом віків благочинна допомога носила соціальний характер надавалася церквою та приватними особами, але трансформувалася протягом історичного розвитку. У ХІХ ст. прийшло усвідомлення того, що найбільшою загрозою є воєнні конфлікти, під час яких страждань зазнає величезна кількість людей. Були здійсненні перші спроби надання транснаціональної допомоги. У 1863 р. було засновано Міжнародний Комітет Червоного Хреста, під егідою якого у 1864р. була прийнята міжнародна конвенція "Про поліпшення долі поранених на полі бою», яка започаткувала основні підходи до надання допомоги - недоторканність медичного персоналу та лікувальних підрозділів; надання допомоги пораненим незалежно від їх громадянства [1]. На цьому етапі не йшлося про допомогу цивільному населенню під час воєнних дій, а також про допомогу постраждалим в результаті стихійних лих. Питання потребувало реагування та було частково вирішено шляхом прийняття і в 1927 р. Міжнародної Конвенції та статуту Міжнародного Союзу допомоги [2].

Справжній прорив стався після закінчення другої світової війни. У післявоєнному устрої світу провідна роль відводилася правам людини. Було прийнято ще низку міжнародних конвенцій та протоколів до них, які суттєво розвинули та трансформували механізми надання допомоги, а також створені міжнародні організації, метою яких було забезпечення права людини на гуманітарну допомогу у випадку лих, катастроф, воєнних дій. Благодійність та гуманітарна допомога перетворилися на важливу частину соціальної структури і були визнані життєво важливими для соціальної згуртованості та добробуту, а також економічного розвитку.

Звернемо увагу на те що окрім гуманітарної допомоги може надаватися благодійна допомога. Благодійництво, слушно зазначає С. Сербин, – це суспільне явище, яке полягає в добровільній безкорисливій моральній, матеріальній та організаційній допомозі нужденним, яку надають фізичні та юридичні особи на принципах верховенства права, законності, гуманізму та взаємодопомоги. Зміст цього явища виявляється через окремі форми, тобто зовнішні прояви, а саме через благодійність, волонтерство, тощо [3,47]. А. Гудзь вважає формою благодійної діяльності гуманітарну допомогу [4,63]. Донедавна і у ст.1 Закону України «Про гуманітарну допомогу» від 22.10.1999 р. № 1192-XIV гуманітарна допомога визначалася як вид благодійництва, однак у новій редакції це положення було скасовано, що на нашу думку цілком обґрунтовано. Вбачається, що це різні категорії. Так транскордонна благодійна допомога надається приватними (фізичними та юридичними) особами, а порядок її надання регулюється міжнародним приватним правом, а суспільні відносини з надання транскордонної гуманітарної допомоги регулюються міжнародним публічним правом. Благодійна допомога є добровільною, а надання гуманітарної допомоги є обов'язком низки міжнародних та національних організацій.

На сьогодні вже можна говорити про формування інституту «гуманітарна допомога» в системі міжнародного права. Питання щодо його правової природи не є вирішеним, зокрема з тієї причини, що на сьогодні немає усталеного уявлення про поняття «гуманітарна допомога» ані в законодавстві, ані в доктрині. Тому виникають труднощі із визначенням кола суспільних відносин, які є предметом зазначеного інституту. Передусім, окреслимо коло цих суспільних відносин. Це суспільні відносини, які виникають в таких секторах гуманітарної діяльності: 1. Продовольча безпека; 2. Здоров'я; 3. Логістика; 4. Освіта; 5. Харчування; 6. Захист; 7. Укриття; 8. Вода, санітарія; 9. Табори для розселення; 10. Відновлення; 11. Навчання; 12. Комунікації у надзвичайних ситуаціях. Ці сектори охоплюються кластерною системою ООН [5]. Суспільні відносини, які виникають у цих сферах є предметом досліджуваного інституту,

який, однак, цим не обмежується. По – перше кластерний підхід охоплює тільки ситуації, пов'язані з біженцями. Коло суб'єктів суспільних відносин з надання гуманітарної допомоги є ширшим.

По- друге -предмет інституту гуманітарної допомоги охоплює також принципи надання гуманітарної допомоги. По третє – ширшим є об'єкт цих правовідносин.

Це відносини з 1) надання громадянам життєво необхідних предметів споживання; 2) забезпечення прихистку; 3) надання послуг (медичних, освітніх, транспортних, тощо); 4) публічного адміністрування надання гуманітарної допомоги; 5) забезпечення гуманітарного доступу; 6) відновлення та забезпечення подальшого сталого розвитку; 7) координація зусиль донорів; 8) звітність.

Слід визначитися також з тим, чи є він інститутом міжнародного гуманітарного права чи інститутом міжнародного права прав людини. Ми погоджуємося з Ю. Цуркан-Сайфуліною, яка звернула увагу на ускладнення суспільного життя в сучасності та відмітила, що предметна спрямованість міжгалузевих зв'язків сучасного права орієнтована на суспільні відносини, які мають загальновизнану значимість та відносяться до конкретного напрямку правового життя суспільства. Попри єдність напрямку, тут не можна визначити єдності ані у методах регулювання, ані у нормативно-правовому інструментарію окремих галузей, ані у співвідношенні публічно-правових та приватноправових інтересів. Зазначені положення вказують на актуальну потребу загальнотеоретичного осмислення міжгалузевих зв'язків компонентів системи сучасного права [6].

Ми наголошуємо на визнанні гуманітарної допомоги міжгалузевим інститутом міжнародного права, оскільки охоплюється надання гуманітарної допомоги в межах збройного конфлікту (за нормами міжнародного гуманітарного права) та поза його межами у випадках стихійних та техногенних катастроф (за нормами міжнародного права прав людини). Спільною є мета – забезпечення права на виживання, здоров'я, гідне життя, але механізми надання гуманітарної допомоги різні.

Зазначимо, що поява досліджуваного міжгалузевого правового інституту міжнародного права пов'язана із затвердженням загальнолюдських цінностей, зокрема, прав людини, правової держави та процесом глобалізації, а сучасний розвиток цього інституту є відповіддю на виклики сучасності, одним з найсуттєвішим з яких є розповсюдження правового нігілізму. Традиційно правовий нігілізм розглядається у контексті правосвідомості суспільства та особи[7]. Однак, на нашу думку, це явище охоплює і держави, зокрема рф, про що свідчить сучасна ситуація на теренах України Надання гуманітарної

допомоги військовополоненим, мешканцям окупованих територій, особам, незаконно утримуваним на території рф є неможливим, оскільки гуманітарний доступ не забезпечується рф, а право на гуманітарну допомогу рф не гарантується. Це є суттєвим порушенням міжнародного права. Щодо кризових гуманітарних ситуацій, реагування (надання гуманітарної допомоги) має бути якнайшвидшим та враховувати різноманітні чинники, для визначення яких може використовуватися SWOT-аналіз, який передбачає виявлення та моніторинг можливостей та загроз для стратегічного планування. [8]. Хоча він був розроблений для бізнесового середовища та планування розвитку підприємств, вважаємо доцільним використання його для планування надання гуманітарної допомоги.

Надання транскордонної гуманітарної допомоги є інструментом забезпечення прав людини та засобом адаптації до умов гуманітарної кризи, та ґрунтується на нормах міжнародного гуманітарного права, а також міжнародного права прав людини. Відповідні суспільні відносини утворюють міжгалузевий інститут міжнародного права.

В світлі інтеграції України, Молдови, Грузії до ЄС на тлі агресії рф проти України набуває особливої актуальності проблема міжнародно- правового регулювання гуманітарної допомоги. Наші країни та ЄС активно співробітничать в цій сфері. Вдосконалення міжнародно - правових механізмів перейде на якісно новий рівень, якщо проводити подальші пошуки в межах міжгалузевого інституту міжнародного права «гуманітарна допомога».

Література

1. Geneva Convention «for the Amelioration of the Condition of the Wounded in Armies in the Field» URL: <https://www.bar.admin.ch/bar/en/home>
2. International convention and statute establishing an International Relief Union Geneva, July 12, 1927 Treaty Series No. 3 (1933). URL: <http://disasterlaw.sssup.it/wp-content/uploads/>
3. Сербин Р.А. Детермінація форм благодійної діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 12. С. 47–52. <http://pgp-journal.kiev.ua>
4. Гудзь А.О. Класифікація форм і видів благодійної діяльності в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 1. С. 61–64. What is the Cluster Approach? URL: <https://www.humanitarianresponse.info/en/>
5. Цуркан-Сайфуліна Ю. Міжгалузеві зв'язки компонентів системи права *Правова позиція*. № 2 (35). 2022 С. 86-89 URL: <https://www.legalposition.umsf>

6. Білас І. Г. Міжнародно-правові аспекти російської агресії проти України, механізм протидії та юридична відповідальність за воєнні злочини і геноцид. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php>
7. Golden gate university URL: <https://ggu.libguides.com/c.php?g>
8. Kyle Peterdy SWOT Analysis URL:
<https://corporatefinanceinstitute.com>